

DUNJA MARINOVIĆ*, TIJA ŽARKOVIĆ PALIJAN**,
DRAŽEN KOVAČEVIĆ***, MARINA KOVAČ****

Kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe u praksi Općinskog suda u Rijeci

Sažetak

U radu je istraživana praksa Općinskog suda u Rijeci, kroz četiri godine, od 2003. do 2006. godine. Istraživanje je obuhvatilo sve pravomoćne presude u tom razdoblju za kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe (čl. 213. KZ-a¹). Dobiven je ukupni broj počinitelja i neke karakteristike počinitelja, te ukupan broj žrtava, njihova dob i spol. Obradivani podaci obuhvatili su neke karakteristike visine izrečenih kazni, izdvojena su kaznena djela počinjena u stjecaju i ona počinjena u sudioništvu. Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na porast broja počinjenih kaznenih djela (opisan u čl. 213. KZ-a), presuda, počinitelja i žrtava što nam govori o ozbiljnosti problema i potrebi za sinergijskim djelovanjem u rješavanju problema.

Ključne riječi: *zapuštanje, zlostavljanje, dijete, maloljetnik, kazneno djelo, presuda.*

* Dunja Marinović, Dom za odgoj djece i mladeži u Rijeci, odgojitelj u domu, sveučilišna specijalistica kriminalističkog istraživanja.

** prim. dr. sc. Tija Žarković Palijan, dr. med. spec. psihijatrije, subspecijalistica iz forenzične psihijatrije, subspecijalistica iz alkohologije i drugih ovisnosti i stalna sudska vještakinja za psihijatriju, koordinator Zavoda za forenzičku psihijatriju – Neuropsihijatrijska bolnica Dr. Ivan Barbot, Popovača.

*** dr. sc. Dražen Kovačević, psiholog, stalni sudski vještak za psihologiju, voditelj službe psihodijagnostike – Neuropsihijatrijska bolnica Dr. Ivan Barbot, Popovača.

**** prim. Marina Kovač, dr. med. spec. psihijatrije, subspecijalistica forenzične psihijatrije, subspecijalistica iz socijalne psihijatrije, stalna sudska vještakinja za psihijatriju, ravnateljica – Neuropsihijatrijska bolnica Dr. Ivan Barbot, Popovača.

¹ Kazneni zakon. (NN 110/97., 27/98., 50/2000. [Odluka USRH, br. U-I-241/2000 od 10. 5. 2000. – ukinute su odredbe čl. 204. st. 2. i 3.], 129/00., 51/01., 111/03., 190/03. [Odluka USRH, br. U-I-2566/03, U-I-2892/03 od 27. 11. 2003. – ukinut je Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona – NN 111/03. u cijelosti], 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08.)

UVOD

Kazneno pravo je sustav kaznenih propisa kojima se štite osnovne vrijednosti čovjeka i društva od ljudskog vladanja koja ih narušavaju, ugrožavaju ili povrjeđuju i to propisivanjem djela i kazni za počinitelje tih djela. Kazneni zakon u glavi XVI. zaštitio je brak, obitelj i mladež kao jednu od najvažnijih društvenih vrijednosti. Kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži opisuju ona kaznena djela kojima se izravno napadaju brak, obitelj i mladež. Ta kaznena djela tijesno su povezana s odredbama Obiteljskog zakona² i mogu se počiniti samo ako su počinjena s namjerom (Novoselec, 2007). Postupci koji se vode radi zaštite djece trebali bi biti hitne naravi i dovršiti se najkasnije u roku od 60 dana, a o žalbama se treba odlučiti u roku od 30 dana. Radi zaštite privatnosti u postupcima je isključena javnost.

Kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe ne dopušta roditeljima, usvojiteljima, skrbnicima i drugim osobama grubo zanemarivanje svoje dužnosti zbrinjavanja ili odgoja djeteta ili maloljetne osobe (čl. 213. st. 1. KZ-a). Istim osobama zabranjuje zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe, prisiljavanje na rad koji ne odgovara njezinoj životnoj dobi, ili na pretjerani rad, na prosjačenje, ili je iz koristoljublja navode na ponašanje koje je štetno za njezin razvitak ili je općeopasnim radnjama ili na drugi način izloži pogibelji (čl. 213. st. 2. KZ/97.). Počinitelji kaznenog djela mogu biti samo taksativno navedene osobe pa se radi o djelu specijalne naravi (*delictum proprium*). Druga osoba u smislu navedenog teksta može biti npr. osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici s majkom ili ocem djeteta odnosno maloljetne osobe, odgajatelj i slično.

Dva temeljna oblika počinjenja djela su zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe. Kazneno djelo može se počiniti činjenjem ili nečinjenjem. Radnja počinjenja je u grubom zanemarivanju svoje dužnosti (Novoselec, 2007). Kao posljedica se ne traži nastupanje zapuštenosti, dovoljno je da je počinitelj bio svjestan ili je bio dužan i mogao biti svjestan, da se time ozbiljno ugrožava djetetov ili maloljetnikov odgoj, razvitak ili zdravlje. Zapuštanje je stvaranje stanja ozbiljne ugroženosti odgoja, razvitka ili zdravlja djeteta ili maloljetnika iz kojeg izravno prijeti posljedica njegove zapuštenosti. Ugrožavanja moraju biti takva da mogu dovesti do teške tjelesne ozljede ili teškog narušenog zdravlja djeteta ili maloljetnika, ili da se ono oda prosjačenju, prostituciji, drugim oblicima asocijalnog ponašanja ili delinkvenciji (Horvatić, Šeparović, 1999). Ovdje se nastoji u ranom stadiju prevenirati zapuštenost djeteta ili maloljetnika jer su često posljedice zanemarivanja odgoja vidljive tek kasnije kada se više i ne može postaviti pitanje odgovornosti roditelja (Novoselec, 2007). Prevencija se sastoji u tome da će odgovarati roditelj koji se odaje amoralnom asocijalnom načinu života (npr. prostitucija, skitnja, nerad) koji će ozbiljno ugroziti odgoj, razvitak ili zdravlje svog djeteta, ali do toga ipak nije došlo zbog, primjerice, napora drugog roditelja. Traži se odgovorno ponašanje roditelja ili skrbnika u odgoju i razvoju djece (Bačić, Pavlović, 2004). Ova zaštita se proteže i na osobu nad kojom je produženo roditeljsko pravo i poslije punoljetnosti djeteta, ako ono nije sposobno samo skrbiti o sebi zbog tjelesnih ili duševnih nedostataka (Horvatić, Šeparović, 1999).

² Obiteljski zakon. (NN 116/03., 17/04., 136/04., 107/07.)

Zlostavljanje znači izazivanje tjelesne ili duševne boli jačeg intenziteta, što ne znači nužno i nanošenje tjelesne ozljede ili narušenost zdravlja (Horvatić, Šeparović, 1999). Radi se o postupcima koji ni svojim ciljem ni objektivno ne predstavljaju odgojne disciplinske mjere koje bi bile društveno prihvatljive. Njima se zlorabljuju i prekoračuju granice roditeljskog prava (Bačić, Pavlović, 2004). Protupravno je svako korištenje sile prema djetetu (Novoselec, 2007). Drastični primjeri zlostavljanja opisani su u stavku 2. članka 213. KZ-a. Radnja iz spomenutog stavka uključuje zlostavljanje djeteta ili maloljetnika, prisiljavanje na rad koji ne odgovara životnoj dobi djeteta ili maloljetnika, prisiljavanje na pretjerani rad ili na prosjačenje i u navođenju iz koristoljublja na ponašanje koje je štetno za razvitak djeteta ili maloljetnika (Horvatić, Šeparović, 1999). Člankom 66. ZID KZ/06.³ u ovaj stavak dodaje se kako je kažnjivo i ukoliko *se dijete općeopasnim radnjama ili na drugi način izloži pogibelji*. Zakonski raspon kazne zatvora za opisana kaznena djela (čl. 213. st. 1. i 2. KZ-a) je od 6 mjeseci do 3 godine. Uočava se nerazmjer između kazni u stavku 1. i kazni u stavku 2. s obzirom na to kako se u stavku 2. radi o bitno težem obliku kaznenog djela, a mjera kazne zatvora je ista.

Kvalificirani oblik kaznenog djela (čl. 213. st. 3. KZ-a) zahtijeva ispunjenje jedne od kvalifikatornih okolnosti: ukoliko je prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta ili maloljetne osobe, ili mu je teško narušeno zdravlje, ako se dijete ili maloljetna osoba odala prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja ili delinkvenciji. Prostitucija ili drugi asocijalni način ponašanja predstavljaju moguće posljedice zlostavljanja ili zapuštanja maloljetnika. Zapuštanje i zlostavljanje ne mora biti jedini ili isključivi uzrok asocijalnom načinu života djeteta ili maloljetnika, dovoljno je da je samo jedan od uzroka takvom ponašanju. Odavanje delinkvenciji znači sklonost počinjenju kaznenih djela (Horvatić, Šeparović, 1999). Odati se znači opredjeljenje za neki način ponašanja, usvojiti obrazac ponašanja kao svoj. Asocijalni način ponašanja je takvo ponašanje koje odstupa od normi usvojenog ponašanja u društvu, a koje većina u društvu ocjenjuje negativno (Novoselec, 2007). U takva ponašanja spada prostitucija i oblici parazitskog načina života poput skitnje, prosjačenja, hazardne igre, izbjegavanje školovanja, rada i sl. (Horvatić, Šeparović, 1999). Propisana kazna zatvora za kvalificirani oblik kaznenog djela je od jedne do pet godina zatvora. U odnosu na kazneno djelo iz stavka 1. i 2. članka 213. KZ-a, traži se namjera kao oblik krivnje, odnosno svijest kako se radi o tome da svojim stavom i odnosom prema djetetu ili maloljetniku počinitelj postupa tako da grubo zanemaruje svoje dužnosti zbrinjavanja i odgoja i da ono znači zlostavljanje maloljetnika.

Glede krivnje u odnosu prema težoj posljedici pristupa se na diferencirani način. Pri odavanju prosjačenju, prostituciji, i drugim oblicima asocijalnog ponašanja ili delinkvenciji u počinitelja mora postojati namjera ili nehaj (Horvatić, Šeparović, 1999). U slučaju prouzročenja teške tjelesne ozljede djeteta ili maloljetne osobe, ili teško narušenog zdravlja, mora se postupati iz nehaja jer bi namjerno postupanje dovelo do ostvarenja zakonskog opisa kaznenog djela teške tjelesne ozljede (čl. 99. KZ-a) u stjecaju s kaznenim djelom zapuštanja i zlostavljanja djeteta (Horvatić, Šeparović, 1999).

Prijavljivanje i kazneni postupak protiv zlostavljača dio su tercijarne prevencije. Istraživanjem smo željeli doći do općih karakteristika i počinitelja i žrtava, te steći

³ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona. (ZID KZ/06., NN 71/06.)

određena saznanja o učestalosti ovog kaznenog djela na području Rijeke i šire okolice. Istraživanje bi moglo biti temelj za planiranje prevencije na području Primorsko-goranske županije jer omogućava točan uvid u dobnu strukturu i počinitelja i žrtava prema kojima bi prevencija trebala biti usmjerena.

1. METODA

Istraživanje je provedeno na Općinskom sudu u Rijeci tijekom 2008. godine. U istraživanju su obrađene sve pravomoćne presude osoba osuđenih za kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe u razdoblju od 2003. do 2006. godine. Napominjemo da osim pravomoćnih presuda postoji još nekoliko podignutih optužnica za ovo kazneno djelo, no postupak nije pravomoćno okončan i oni nisu uključeni u istraživanje.

Podaci prikupljeni u istraživanju odnose se na broj pravomoćnih presuda, broj djela počinjenih u stjecaju s kaznenim djelom zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe, broj kaznenih djela počinjenih u sudioništvu, te visinu kazni. Podaci počinitelja kaznenog djela koji su uključeni u istraživanje su broj, dob, spol počinitelja, njegov odnos sa žrtvom, te obrazovanje, zaposlenost i ranije osuđivanje. Podaci vezani uz žrtve kaznenog djela obuhvaćaju broj, dob i spol žrtava.

Prikupljeni podaci analizirani su deskriptivnom statistikom.

2. REZULTATI I RASPRAVA

U promatranom razdoblju od 2003. do 2006. godine izrečeno je na Općinskom sudu u Rijeci 116 pravomoćnih presuda za kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe. Evidentirano je 139 počinitelja i 238 žrtava kaznenog djela. Promatrajući istraživano razdoblje, broj pravomoćnih presuda povećan je od 2003. godine do 2006. godine 3,25 puta, a broj pravomoćno osuđenih počinitelja 2,88 puta. Ukupan broj žrtava znatno je veći od ukupnog broja počinitelja i u odnosu na početnu godinu narastao je 1,62 puta. Obiteljski zakon i Zakon od zaštite nasilja u obitelji⁴ stupili su na snagu 2003. godine što je jedan od razloga jačanja svijesti građana o zaštiti djece i obitelji od nasilja, a shodno tome došlo je i do porasta broja prijava i pravomoćnih presuda.

Godina	Broj presuda	Broj počinitelja	Broj žrtava
2003.	12	16	42
2004.	34	39	72
2005.	31	38	56
2006.	39	46	68
UKUPNO	116	139	238

Tablica 1: Prikaz broja presuda, počinitelja i žrtava kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe (čl. 213. KZ-a) prema pojedinim godinama

⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. (NN 116/03.)

Analizirajući sudsku praksu Općinskog suda u Rijeci uočavamo kako je 21% slučajeva (ili njih 24) počinjeno u sudioništvu. Velika većina slučajeva odnosi se na sudioništvo muškarca i žene koji su u odnosu prema žrtvi njegovi roditelji. U 3 slučaja sudionici su bili očuh i majka djeteta.

Od ukupnog broja pravomoćnih presuda, 48% (ili njih 56) počinjeno je u stjecađu s drugim kaznenim djelom. Presude kod djela u stjecađu otkrivaju nam da su počinitelji isključivo muškarci pa se može uvjetno zaključiti kako je njihov način počinjenja kaznenih djela brutalniji i složeniji. Nasilničko ponašanje u obitelji (čl. 215.a KZ-a) je djelo koje se u 48 (41%) slučajeva našlo u stjecađu s kaznenim djelom zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe. Počinitelji su nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem doveli drugog člana obitelji u ponižavajući položaj. Većina počinitelja koristila je fizičku snagu i verbalna ponižavanja kako bi oštetila žrtvu. Nekolicina slučajeva bilježi isključivo verbalni napad kao osnovu za izricanje ove kazne. Dakako, sve ove kažnjive radnje bile su počinjene pred maloljetnom osobom. Djela koja su se još našla u stjecađu s kaznenim djelom iz članka 213. KZ-a, jesu: bludne radnje (čl. 193. KZ-a), povreda dužnosti uzdržavanja (čl. 209. KZ-a), narušavanje nepovredivosti doma (čl. 122. KZ-a), kaznena djela protupravnog oduzimanja slobode (čl. 124. KZ-a) i nanošenje teške tjelesne ozljede (čl. 99. KZ-a).

Kazneno djelo koje se, također, javilo u stjecađu s kaznenim djelom iz članka 213. KZ-a je kazneno djelo prijetnje (čl. 129. KZ-a). Primjećujemo kako je u brojnim slučajevima u opisivanju postupka počinitelja bila prisutna prijetnja. Kod počinitelja koji nisu ranije bili osuđivani, prijetnja, prema praksi suda, nije shvaćena kao dovoljno ozbiljna da bi se počinitelj kaznio. Prijetnje su se u svim slučajevima svodile na prijetnju smrću ili prijetnju tjelesnog ozljeđivanja. U spisima je uočeno da su to prijetnje izrečene tijekom fizičkog sukoba, a lepeza prijetnji je široka – od verbalnih prijetnji poput "ubit ću te", repetiranja pištolja, prijetnje nožem kako će djetetu odsjeći ruku ili prijetnje tipa "zaklat ću vas oboje", misleći pritom na majku i dijete.

Primjer obrazloženja presude kojom se osuđuje u stjecađu i za kazneno djelo prijetnje: "... u više navrata nazivao bivšu izvanbračnu suprugu putem mobitela i slao joj SMS poruke tražeći od nje da mu se vrati poradi nastavka zajedničkog života, pa kad bi ga ova odbila verbalno ju je napadao raznim pogrđama te joj govorio da će je razbiti i ubiti..." Iz ovog slučaja vidljivo je kako je počinitelj već kažnjavan zbog počinjenja dvaju kaznenih djela iz članka 213. KZ-a i kako mu je utvrđena jedinstvena kazna zatvora od jedne godine s rokom kušnje od tri godine (Ksm-40/06). Sljedeći slučaj pokazuje kako izrečene prijetnje smrću izgledaju "banalno" prema slučaju za koji nije izrečen stjecađ s kaznenim djelom prijetnje: "... udarajući je rukama i nogama po cijelom tijelu... kada joj je kuhinjski nož prislonio uz vrat, zaprijetivši joj da će je ubiti te je potom rukama uhvatio za kosu povlačeći je u unutrašnjost stana..." Iako u obrazloženju ne piše, pretpostavka je kako je olakotna okolnost to što nije prethodno osuđivan i što se ova radnja prijetnjom po navodima dogodila samo jednom, dakle fizičko zlostavljanje je bilo opetovano, ali prijetnja ubojstvom se spominje u jednom događaju (Ksm-400/04). I u drugom slučaju opisuju se učestale prijetnje ubojstvom, međutim počinitelj nije kažnjen za kazneno djelo prijetnje. Počinitelj je, ranije neosuđivan: "... učestalo verbalno i fizički napadao, tukao je

šakama i nogama po glavi i tijelu... prijetio da će je ubiti i rasjeci sjekirom pritom držeći kuhinjski nož u ruci..." (Ksm-207/06).

Počinitelji kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe u većini slučajeva su muškarci (71% vs. 29%). Žene znatno češće djelo čine u sudioništvu ($\chi^2=16,106$ df=1 $p>0,01$). Od 40 žena koje su počinile analizirano kazneno djelo, njih 24 (60%) to je učinilo u sudioništvu s muškarcem. Od 99 počinitelja muškaraca, njih 75 (76%) nije kazneno djelo počinilo u sudioništvu. Bez obzira na spol počinitelja upadljiva je brutalnost počinitelja te će sljedeći primjer reći dovoljno sam za sebe: "... nakon što M. nije uspio obaviti nuždu u kahlicu okrivljena ga je ošamarila, a nakon toga ga kožnim remenom istukla po golom tijelu..." (Ksm-286/05). Ukoliko ovom opisu dodamo podatak kako je dijete imalo nepunih godinu dana, onda je svaki daljnji komentar slučaja nepotreban.

Većina počinitelja mlađa je od 50 godina. Najmlađi počinitelj je osamnaestogodišnja žena, optužena za zanemarivanje djeteta, jer je dijete prepustila na brigu svojoj majci, te neškolovanjem, neradom i noćnim skitnjama u potpunosti zanemarila svoju ulogu majke (Ksm-135/05). Najstariji počinitelj je također žena stara 61 godinu. Dijete joj je bilo povjereno na brigu i čuvanje u dogovoru s majkom djeteta, no počiniteljica je dijete zlostavila udarivši ga otvorenim dlanom po licu od čega je dijete zadobilo krvne podljeve (Ksm-229/05).

POČINITELJ				
DOB	18-35		59	42,0%
	35-50		70	50,0%
	iznad 50		5	4,0%
	nepoznato		5	4,0%
SPOL	M		99	71,0%
	Ž		40	29,0%
ODNOS SA ŽRTVOM	otac		88	63,5%
	majka		38	27,5%
	ostalo		13	9,0%
OBRAZOVANJE	bez škole		22	16,0%
	OŠ		45	32,0%
	SSS		57	41,0%
	VSS/VŠS		3	2,0%
	nepoznato		12	9,0%
ZAPOSLENOST	zaposlen		62	45,0%
	nezaposlen		61	44,0%
	ostalo		16	11,0%
RANIJA OSUĐIVANOST	NE		111	80,0%
	DA	za istovrsna KD	5	3,5%
		za druga KD	18	13,0%
	nepoznato		5	3,5%

Tablica 2: Sociodemografski podaci počinitelja kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe

Najčešći počinitelji su roditelji djeteta, u 63,5% slučajeva očevi, a u 27,5% majke. Pojam "ostalo" odnosi se najčešće na očuhe. Zastupljeni su i jedan profesor u osnovnoj školi i jedna odgajateljica u dječjem vrtiću.

Analiza obrazovanja počinitelja pokazuje nam kako je malo počinitelja s višom i visokom stručnom spremom, a najviše ih je sa srednjom i nižom stručnom spremom. Pojam "nepoznato" odnosi se na one počinitelje kojima u presudi nije navedeno obrazovanje.

Podjednako je zaposlenih i nezaposlenih počinitelja. Pojam "ostalo" u najvećoj mjeri odnosi se na umirovljenike. Pribrojimo li zaposlenima i umirovljenike koji imaju mirovinu, dolazimo do spoznaje kako ipak većina počinitelja ima neke mjesečne prihode. Mogli bismo raspravljati o tome jesu li ti prihodi dostatni za podmirenje obiteljskih potreba. Činjenice iz presuda govore, međutim, kako nema ni jednog opisa slučaja zanemarivanja ili zlostavljanja djeteta u kojem se spominje kako je netko bio revoltiran neimaštinom pa je zato udario ili izvrijeđao ženu i/ili dijete. Postoji samo nekoliko opisa kaznenog djela koji terete počinitelja (muškarce i žene) da nije brinuo, u smislu da se nije interesirao za rast i razvoj djeteta, te nije financijski pomagao obitelj, pa mu se stoga stavlja na teret zanemarivanje djeteta.

Ranije osuđivanje počinitelja pokazalo je da je ovo prvo kazneno djelo počinitelja u 80% slučajeva. Upadljivo je kako gotovo da i nema slučajeva koji govore o tome kako su se vrijeđanje i fizički napadi dogodili izvan kuće. Postoje dva slučaja zlostavljanja u autu, i samo jedan koji govori kako je počinitelj suprugu udarao na plaži, dakle pred očima javnosti. Možemo zaključiti kako ova vrsta zlostavljača svoju narav iskazuje samo prema slabijima, djeci i ženama, unutar četiri zida svoga doma. Praksa potvrđuje da se nasilje događa u intimi doma, te da ga je zbog toga i teže detektirati.

ŽRTVE			
DOB	0-3	66	28%
	3-8	66	28%
	8-14	86	36%
	14-18	11	4%
	Nepoznato	9	4%
SPOL	M	117	49%
	Ž	117	49%
	Nepoznato	4	2%

Tablica 3: Prikaz dobi i spola žrtava kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe

U istom omjeru žrtve su djevojčice i dječaci. Nešto više izložena su zlostavljanju djeca u dobi od 8 do 14 godina, a zatim ona do 8 godina. U presudama se nalaze i slučajevi djece koja su već po rođenju doživjela grubo zanemarivanje i zlostavljanje zbog potpune nebrige o primarnim potrebama te su npr. u dobi od nekoliko mjeseci završila neuhranjena i bolesna u bolnici: "... zbog neadekvatne prehrane u mjesec i pol dana života... prevezena i hospitalizirana u KBC Rijeka zbog pothranjenosti... potom... zbog njihovog propusta da poduzmu mjere radi povišene tjelesne temperature koja je iznosila 41°C ponovo... hospitalizirana, te otpuštena... uz pismenu suglasnost i insistiranje majke..." (Ksm-141/05).

Sljedeći slučaj govori o zlostavljanju djeteta od 13 mjeseci: "... uvidjevši da ista ne prestaje s plaćem, istrkao iz ruke supruge i bacio na bračni krevet, a potom uhvativši je snažno za kosu, bacio u dječji krevetić i tukao rukama po tijelu..." (Ksm-30/05).

Promatrajući mjeru kazne zatvora za kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe treba naglasiti kako je člankom 66. ZID KZ/06. došlo do izmjene visine kazni za kazneno djelo opisano u članku 213. KZ/97. Za kaznena djela iz članka 213. stavka 1. i 2. KZ/97. posebni zakonski minimum je povećan sa tri mjeseca na šest mjeseci. Za kvalificirani oblik kaznenog djela opisanog u stavku 3. članka 213. KZ/97. posebni zakonski minimum je povećan sa šest mjeseci na jednu godinu.

KAZNA ZATVORA	
3 - 6 mjeseci	3
6 - 12 mjeseci	10
1 - 2 godine	10
2 - 3 godine	3
3 - 5 godine	0

Tablica 4: Izrečene kazne zatvora počiniteljima kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe

Istraživanjem dolazimo do podatka kako je izrečeno 26 (19%) bezuvjetnih kazni zatvora. Primjećuje se kako nema ni jedne kazne izrečene na najveću moguću mjeru od 5 godina iako postoje djela koja su kvalificiranog oblika. Najmanja zatvorska kazna iznosi 5 mjeseci, a dosuđena je okrivljeniku koji je već osuđivan za kazneno djelo iz članka 213. stavka 1. i 2. KZ-a na kaznu od 1 godine uvjetno na 3 godine. Počinitelj je ponovno kažnjen za zlostavljanje djeteta (čl. 213. st. 2. KZ-a) u stjecaju s prijetnjom (čl. 129. st. 2. KZ-a). Kriv je što je: "... verbalno napadao bivšu izvanbračnu suprugu govoreći da će je razbiti i ubiti... u nazočnosti mlt. sina... s leđa ju zgrabio za kosu i snažno ošamario po licu, uslijed kojeg udarca je pala na tlo..." (Ksm-40/06).

Najveća izrečena kazna iznosi tri godine zatvora. Osuđen je prethodno neosuđivan muškarac, zbog počinjenja kaznenog djela zlostavljanja djeteta iz članka 213. stavka 1. i 2. KZ-a u stjecaju s kaznenim djelom teške tjelesne ozljede s smrtnom posljedicom iz članka 99. stavka 3. KZ-a. Okrivljenik je kriv što je: "... učestalo se dovodeći u alkoholizirano stanje... vrijeđao suprugu te joj upućivao brojne pogrдне riječi i fizički nasrtao na istu udarajući joj šamare te udarce u predjelu glave... dana... vratio u stan oko 00,00 sati u alkoholiziranom stanju, prišao supruzi... te joj zadao dva snažna udarca u predjelu glave od siline kojeg je ona pala na pod da bi je potom više puta sa obuvenom nogom snažno udario po glavi te u predjelu trbuha i ruku od kojih udaraca je oštećena počela krvariti u predjelu iza uha, usta i nosa, te pritom istoj zadao reznu ranu iznad čela desno u kosištu... zadao teške i po život opasne tjelesne ozljede u vidu nagnječenja mozga, uslijed kojih je oštećena i preminula..." Daljnja optužba glasi: "... nakon što se prethodno učestalo do-
vodio u alkoholizirano stanje, premda svjestan svog postupanja po psihosocijalni razvoj svoje mlt. djece, u njihovoj prisutnosti verbalno i fizički napadao svoju suprugu... toga

dana udarcima po tijelu doveo suprugu u besvjesno stanje nad čijim je tijelom i u lokvi krvi mlt. počeo plakati i zapomagati..." Upadljivo je kako se ovdje okrivljeniku ne izriče obaveza liječenja od ovisnosti o alkoholu, iako je alkohol prisutan tijekom dužeg vremena zlostave i supruge i djece (Ksm-135/06).

Posebice je brutalno kazneno djelo u sudioništvu, koje su počinili očuh i majka djeteta od 11 mjeseci, prethodno neosuđivani, za čije su počinjenje svaki dobili kaznu zatvora od dvije godine i šest mjeseci. Počinili su kazneno djelo iz članka 213. stavka 1. i 2. u stjecađu s kaznenim djelom teške tjelesne ozljede iz članka 99. stavka 2. KZ-a. Oboje se terete za razdoblje od 13 dana u kojemu su: "... pod izlikom odgojnih metoda, divljački tukli rukama i remenom po cijelom tijelu i vezivali ga, pa tako dana... nakon što mlt. nije uspio obaviti nuđu u kahlicu I-okrivljena ga ošamarila, a nakon toga ga kožnim remenom istukla po golom tijelu, a kad se dijete smirilo ponovo ga posjela na kahlicu pa kad je ovaj usprkos tome nuđu obavio pored iste, II-okrivljenik iritiran njegovim postupkom remenom ga nekoliko puta udario po goloj stražnjici i u predjelu spolovila, a dana... za vrijeme odsutnosti I-okrivljene iz stana, nakon što je mlt. veliku i malu nuđu obavio pored kahlice, II-okrivljeni ga istukao po cijelom tijelu, te ga ponovno posjeo na kahlicu gdje ga je I-okrivljena zatekla... dakle,... kao roditelj... kao druga osoba grubo zanemarili svoje dužnosti zbrinjavanja i odgoja djeteta te drugog tjelesno ozlijedili tako teško da je zbog toga doveden u opasnost život ozlijeđenog..." (Ksm-286/05). Veći nerazmjer se uočava između počinjenog djela i izrečene kazne zatvora s uvjetnom osudom.

KAZNA ZATVORA	UVJETNA OSUDA			
	Vrijeme provjere 1 godina	Vrijeme provjere 2 godine	Vrijeme provjere 3 godine	Vrijeme provjere 4 godine
1 - 3 mjeseca	3			
3 - 6 mjeseci	5	10		
6 - 12 mjeseci	3	36	25	4
1 - 2 godine			3	6

Tablica 5: Prikaz izrečenih uvjetnih osuda počiniteljima kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe

Ukupno imamo izrečeno 113 (81%) presuda u kojima je izrečena uvjetna osuda. Od toga je 18 uvjetnih kazni sa zaštitnim nadzorom.

Najmanje kazne od 3 mjeseca i rokom kušnje od 1 godine izrečene su u tri slučaja. Prvi je slučaj zlostavljanja djeteta iz članka 213. stavka 2. KZ-a, kojeg je počinio neosuđivani muškarac, profesor, koji je šest učenika na satu tjelesne kulture drvenim štapom udario te time prešao granice disciplinske i odgojne svrhe kažnjavanja (Ksm-187/03). Drugi je slučaj iz članka 213. stavka 3. KZ-a, počinila odgajateljica, prethodno neosuđivana, koja je ostavila na 15 minuta grupu djece koja joj je povjerena na skrb. U tom vremenu dok je ona skrblila o drugom djetetu, netko od prisutne djece je izgrizao dijete od godine dana nanijevši mu time tešku tjelesnu ozljedu (Kž-311/05). Promatrano razdoblje bilježi samo ova dva slučaja zlostavljanja djeteta u institucijama. Takav mali broj slučajeva mogli

bismo pripisati povećanoj kontroli unutar ustanova te transparentnosti u radu stručnih osoba s djecom.

Najveća kazna od dvije godine zatvora s vremenom kušnje od četiri godine izrečena je muškarcu koji je prethodno osuđivan za sprječavanje službene osobe u obavljanju službene dužnosti (čl. 317. KZ-a) i zbog kaznenog djela prijetnje (čl. 129. st. 2. KZ-a). Okrivljenik je: "... od 1996. do 2003. godine... svakodnevno verbalno napadao, vrijeđao i grubo uznemirivao, te joj prijetio, kao i fizički napadao udarajući ju šakama po glavi i tijelu, uslijed kojih je udaraca zadobivala lake tjelesne ozljede u vidu hematoma i oguljotina... po njihovom zajedničkom mlt. djetetu... uputio joj poruke da će je ubiti kao psa i da ga se čuva... premda svjestan da time ugrožava psihofizički razvoj svojeg djeteta, pa na to pristajući, učestalo u njihovoj nazočnosti verbalno i fizički napadao svoju izvanbračnu suprugu... odbijao davanje uzdržavanja za osobu koju je na temelju ovršne odluke dužan uzdržavati..." Ovaj slučaj nosi čak tri djela u stjecaju sa zapuštanjem i zlostavljanjem. Okrivljenik se tereti za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz članka 215.a KZ-a, povredu dužnosti uzdržavanja iz članka 209. stavka 1. i 2. KZ-a, te prijetnju iz članka 129. stavka 2. KZ-a (Ksm-178/06).

UVJETNA OSUDA SA ZAŠTITNIM NADZOROM	prihvatanje zaposlenja koje odgovara njegovoj stručnoj spremi*	1
	podvrgavanje odvikavanju od ovisnosti o alkoholu...*	12
	sudjelovanje u postupku psihosocijalne terapije...* otklanjanja nasilničkog ponašanja*	4
	podvrgavanje liječenju koje je nužno radi otklanjanja tjelesnih ili duševnih smetnji*	1

Tablica 6: Izrečene uvjetne osude sa zaštitnim nadzorom počiniteljima kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe

Uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom podvrgavanja odvikavanju od ovisnosti kao i sigurnosne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti odnosile se u isključivo na odvikavanje od alkohola (22 počinitelja). Svi alkoholizirani počinitelji bili su muškog spola.

SIGURNOSNE MJERE	obavezno liječenje od ovisnosti	10
	obavezno psihijatrijsko liječenje	2
	oduzimanje predmeta	1

Tablica 7: Prikaz izrečenih sigurnosnih mjera počiniteljima kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe

* Odnosi se na posebne obaveze uz zaštitni nadzor, čl. 71. KZ-a.

2. PRIMJERI IZ SUDSKE PRAKSE

Kako bi se stekao dojam o praksi Općinskog suda u Rijeci slijede kratki izvaci iz sudskih presuda. Sudska praksa postala je osjetljivija na psihičko i fizičko zlostavljanje u odnosu na onu koju smo imali ranijih godina. Primjer iz 1988. godine sa Županijskog suda u Bjelovaru opisuje kako se u slučaju kad je okrivljenik u nekoliko navrata izudarao maloljetnog pastorka ne radi o zlostavljanju jer ti postupci ne prelaze granice fizičkog kažnjavanja kao odgojnog sredstva te kako su takvi postupci u pedagoškom smislu tolerantni te kako nisu nerazumni, neadekvatni niti pretjerani (KŽ-936/88). Sljedeće tumačenje istog suda (KŽ-1277/88) govori kako udarac šakom u glavu čak i ako se radi o djetetu ne može ni po čemu biti okvalificiran kao zlostavljanje (Novoselec, 2007).

Analizirajući fizičko zlostavljanje vidljivo je da je sada, "udarac šakom u glavu" koji se je prije 20 godina smatrao nedostatan za osudu, kazneno djelo. Danas se za dva udarca otvorenim dlanom po licu, prema praksi Općinskog suda u Rijeci, dobiva kazna od 10 mjeseci zatvora, uvjetno na jednu godinu (Ksm-229/05). Mogli bismo raspravljati o tome koje su granice kažnjavanja koje su dozvoljene kako bi se smatrale opravdane kao pedagoška mjera. Prema Konvenciji o pravima djeteta (2007.), koja je prihvaćena u našoj zemlji, nisu dozvoljene nikakve fizičke kazne. Analize slučajeva u ovom radu bilježe mali broj prekoračenja kažnjavanja djeteta u odgojne svrhe, dok se najviše zlostavljanja događa u afektu koji proizlazi iz trenutačnih okolnosti poput pripitosti, bijesa i raznih konfliktnih situacija. Analize slučajeva Općinskog suda u Rijeci u proteklih pet godina ne bilježe smrt djeteta kao posljedicu zapuštanja i zlostavljanja, ali je prisutno namjerno nanošenje ozljeda rukama, predmetima, guranje, bacanje i tresenje djeteta koji dovode čak i do lomova kostiju.

U istraživanju se rijetko susreće ista visina kazni. Tako su izrečene dvije presude s kaznom od *osam mjeseci zatvora, uvjetno jedna godina*, dakle, niža kazna. Jedan takav primjer je predmet u kojem je okrivljenik muškarac, neosuđivan, otac žrtve koji je: "... U vremenu od lipnja 2002. godine do 23. siječnja 2004. godine... u više navrata verbalno i fizički napadao svoju suprugu... zadajući joj više udaraca stisnutim šakama po glavi i tijelu, pogrдно ju pritom nazivajući 'Cigankom'... pred njihovom zajedničkom kćeri i mlt. kćerku, pogrдно ih nazivao 'Cigankama' razbijao pokućstvo u stanu... fizički nasrnuo na svoju mlt. kćer udarajući ju rukama i drvenim štapom po glavi i tijelu prouzročivši joj time tako lakše tjelesne ozljede..." Vidljivo je kako se tu radi o daleko težem opisu kaznenog djela, a radi se i o djelu počinjenom u stjecaju s nasilničkim ponašanjem u obitelji (Ksm-94/05). Sljedeće je djelo počinjeno na štetu dvoje djece od strane majke, prethodno neosuđivane, koja je kroz tri godine: "... u više navrata djeci upućivala psovke i pogrđne riječi te ih fizički napadala udarajući ih drvenom kuhačom po cijelome tijelu pri čemu im je zadavala više udaraca po glavi i tijelu, nanijevši jednom djetetu lake tjelesne ozljede" (Ksm- 265/04). Uočava se nerazmjer između načina počinjenja zlostavljanja i izrečenih kazni.

Usporedit ćemo dva slučaja za koje su izrečene iste visine kazni od *jedne godine i šest mjeseci zatvora s primjenom uvjetne kazne od tri godine*, a oba počinitelja nisu prethodno osuđivana. Prvi je slučaj počinila majka prema kćeri tako da ju je kroz tri godine: "... učestalo verbalno i fizički napadala optužujući je da je lažljivica i kradljivica upućujući joj i brojne druge pogrđne izraze te prebacujući odgovornost na dijete za obi-

teljske probleme... da bi dana... u cilju disciplinskog kažnjavanja najprije rukom, a potom i kuhačom više puta udarili po stražnjici, bedrima i rukama uslijed čega je ... zadobila krvne podljeve..." (Ksm-159/06). Drugi je slučaj počinio otac prema sinu tako da je kroz šest godina: "... svoju suprugu... učestalo verbalno i fizički napadao, tukao je šakama i nogama po glavi i tijelu... prijetio da će je ubiti i rasjeći sjekirom pritom držeći kuhinjski nož u ruci... a kojim je događajima često bio nazočan mlt. kojega je također vrijeđao i psovao te ga učestalo tukao kuhačom po glavi i tijelu... udario ga nogom u predjelu lica nakon kojega je mlt. zadobio prijelom nosnih kostiju..." (Ksm-207/06). Ukoliko ova dva opisana slučaja usporedimo sa slučajem za koji je izrečena potpuno ista kazna od jedne godine i šest mjeseci kazne zatvora, uvjetno na tri godine, uočiti ćemo zaista veliki nerazmjer u izricanju visine kazni. Počinitelj je otac troje djece, neosuđivan, optužen za zanemarivanje, jer je: "... u potpunosti brigu o odgoju, zdravlju, školovanju i razvoju djece prepustio majci... ne kontaktirajući s njima ni na koji način oglašujući se na sve njihove pozive, iskazujući time potpunu nezainteresiranost za sudbinu istih..." (Ksm-237/06).

Stječe se dojam shematskog pristupa izricanju kazni i to pogotovo kod kazni zatvora s uvjetnom osudom. Proučavajući visinu kazni, uočiti ćemo kako je u 17 slučajeva izrečena kazna od jedne godine zatvora uz vrijeme kušnje od tri godine. Zanimljivo je i s tog motrišta, jer se optuženi terete za vrlo različite radnje. Presuda Ksm-92/06 tereti počinitelja za odbijanje uzdržavanja jednog djeteta, te da je brigu o djetetu u potpunosti prepustio majci. Presuda Ksm-141/05 tereti počinitelje da su zanemarili medicinsku skrb nad dvoje djece, propustivši cijepljenja, hranjenje male bebe i brigu oko povišene temperature djeteta. Presuda Ksm-22/05 tereti počiniteljicu da je brigu oko petero djece u potpunosti prepustila ocu, bez kontakata s njima, nezainteresirana za njihovu sudbinu. Presuda Ksm-324/04 tereti počinitelje da su svoje sedmero djece zapustili ne vodeći brigu o njihovoj higijeni, odijevanju, prikladnom stanovanju, puštajući ih na ulicu bez nadzora odrasle osobe uslijed čega se sve sedmero djece odalo prosjačenju. Ovaj je slučaj zanimljiv iz još jednog razloga, naime, otac i majka terete se za isto kazneno djelo, opis radnji je isti, no u ovom je slučaju muškarac dobio manju kaznu, od jedne godine kazne zatvora i tri godine uvjetno, dok je majka dobila kaznu od jedne godine zatvora i četiri godine uvjetno. Također nije logična visina kazne, jer su se vještaci očitovali da je kod majke prisutna umjerena mentalna retardacija što bi trebala biti olakotna okolnost (Kovač i sur., 2007).

Sljedeći primjeri govore o *posljedicama koje dijete može imati zbog zapuštanja i zlostavljanja*. Iz njih se vidi važnost pravodobne prevencije svih nadležnih kako bi se spriječile negativne posljedice po psihički i fizički razvoj djeteta. Dotad neosuđivana počiniteljica je tijekom dvije godine propustila voditi brigu o svojoj kćerki od 16 godina koja je sama vodila brigu o sebi, bez nadzora odrasle osobe, povremeno joj dajući novac i kontaktirajući je telefonom. Djevojčica se odala konzumaciji alkohola i droga, te je u više navrata pokušala suicid. Smještena je u Učenički dom, a majka je za zanemarivanje osuđena na jednu godinu zatvora s primjenom uvjetne osude od tri godine (Ksm-411/04). U slučaju Ksm-133/03 radi se o dvije djevojčice od sedam i devet godina koje su zanemarene od strane oca, kojemu su povjerene na čuvanje. Boravile su kod oca i majke njegove supruge koja je na psihijatrijskom liječenju. Godinama su djevojčice boravile kod djeda i bake, baka je u međuvremenu preminula, a djed je zbog starosti postao nesposoban za brigu o djevojčicama. Djeca su živjela u potpuno neadekvatnim uvjetima, prepuštena

sama sebi u prostoru punom mačaka, mačjeg izmeta i ostataka hrane. Ono na što se valja posebice osvrnuti je psihičko stanje djevojčica koje se opisuje kao potpuno pasivno za kontakte s vršnjacima u školi, bez radnih navika i izuzetnu vezanost za djeda. Daljnjim čitanjem presude dolazimo do trenutka kad je skrbnica, koja je djeci postavljena, ušla u stan i tamo zatekla djeda koji leži na podu. Ustanovljeno je kako djed leži na podu nepomično već dva dana, da djevojčice na njegovo stanje uopće nisu reagirale, nisu se obazirale na to da im djed leži na zapuštenom i prljavom podu nego su ga "doslovce preskakale". Počinitelj, otac djevojčica, je u bijegu i kažnjen je sa jednom godinom i šest mjeseci zatvora. Potpuno je jasno kako je djevojčicama trebala hitna i dugotrajna psihološka pomoć da bi se razvile u zdrave osobe.

U promatranj četverogodišnjoj praksi Općinskog suda u Rijeci dogodila su se i dva slučaja zapuštanja i zlostavljanja djece koji su se našla u *stjecaju s bludnim radnjama*. Počinitelj prvog slučaja, prethodno neosuđivan, kao otac djevojčice od 8 godina: "... premda svjestan nedopuštenosti svog postupanja s obzirom na djetetovu dob... u najmanje dva navrata... za vrijeme dok se nalazio nasamo s ovim djetetom, poradi postizanja seksualnog uzbuđenja... tijelom legao na nju... govoreći joj da će joj pokazati spolovilo, te ju dirao po stražnjici i u predjelu grudi... dirao po spolovilu... negativno utjecao na razvoj ovog djeteta, obzirom da je imenovana uključena u psihoterapijsku terapiju..." kažnjen je kaznom zatvora od jedne godine i četiri mjeseca. Razlog stjecaja je to što je pred djetetom fizički i verbalno napadao svoju suprugu, pa je stoga kažnjen i za zlostavljanje djeteta i za nasilničko ponašanje u obitelji (Ksm-27/06). Drugi je slučaj počinjen u sudioništvu oca i majke maloljetne djece koji prethodno nisu osuđivani. Otac je dobio jednu godinu i šest mjeseci zatvora, a majka jednu godinu zatvora i četiri godine uvjetno. Otac se tereti što je: "... učestalo bezosjećajno i surovo kažnjavao djecu za svaki prijestup ili sitnicu na način da bi im naredio da kleknu ispred kauča i da gornjim djelom tijela legnu na isti, nakon čega bi ih remenom više puta udarao po stražnjici, pri čemu se nisu smjeli micati ni iskazivati bol, jer bi u protivnom povećao broj udaraca... u više navrata svojoj mlt. kćeri zadizao majicu te je potom dirao i pipao grudi pod izgovorom da traži kvržice, odnosno kontrolira da li ima rak dojke, povremeno stavljaajući njene grudi u usta i ližući joj bradavice, pritom zavlacio svoje ruke u njezine hlače te ju jednom prigodom nakon što je zavukao ruku u njezine hlače dirao u predjelu spolovila..." Majka se optužuje što je: "... veći dio godine boravila u Italiji, prepustivši mu kompletnu brigu i skrb o istima, premda svjesna posljedica negativnog ponašanja istog, te utjecaja na maloljetnu djecu, unatoč njihovim višekratnim upozorenjima da ih otac fizički kažnjava, a ponekad i sama bila prisutna njegovim postupcima, a od strane mlt. upoznata da je I-okrivljenik i seksualno iskorištava... kod mlt. rezultiralo pokušajem suicida..." (Ksm-299/05).

Rijetke su presude zbog *nepohađanja nastave* kao oblika zapuštanja jer prisutnost škole kao korektiva doprinosi brzom otkrivanju ovakvih slučajeva zlostavljanja. Prvi primjer iz prakse: "... u vremenskom razdoblju od rujna mjeseca 2002. godine pa do mjeseca rujna 2006. godine... propustili voditi brigu o školovanju imenovane djece na način da se nisu interesirali za njihov školski uspjeh, dolazili na roditeljske sastanke, motivirali ih i poticali na redovito pohađanje nastave, već su uporno odbijali suradnju sa školom ne odazivajući se njihovim pozivima..." Djelo je učinjeno u sudioništvu oca i majke, prethodno neosuđivanih. Žrtve su njihovo troje djece, svakom je izrečena kazna od po 8

mjeseci zatvora s uvjetnom osudom od dvije godine (Ksm-205/06). Sljedeći slučaj sadrži kombinaciju *nebrige oko školovanja i zdravstvene zaštite*. Djelo je počinjeno u sudioništvu oca i majke, prethodno neosuđivanih. Žrtva je jedno dijete, a osuđeni su na jednu godinu zatvora uz primjenu uvjetne osude od dvije godine. Opis djela: "... u vremenu od rujna 2002. godine pa do dana 14. ožujka 2007. godine... zanemarili brigu prema školovanju svoje djece, neodazivajući se pozivima škole... da obavi potrebne specijalističke preglede kako bi eventualno po prilagođenom ili posebnom programu mogao pratiti nastavu, ne vodeći brigu o redovitoj prisutnosti istoga na nastavi te njegovom školskom uspjehu... ne vodeći brigu o njegovom zdravlju... tako da nije zdravstveno osiguran..." (Ksm-52/06).

Iako se u komentarima Kaznenog zakona koji pojašnjavaju članak 213. nalazi i opis koji govori da je zanemarivanje svaka uskrata ljubavi, samo se u jednoj presudi spominje *uskraćivanje ljubavi* kao oblik zanemarivanja: "... učestalo verbalno i fizički napadala, optužujući je da je lažljivica i kradljivica upućujući joj i druge pogrdne izjave te prebacujući odgovornost na dijete za obiteljske probleme pritom joj uskraćujući i prijeko potrebnu majčinsku ljubav i pažnju... u cilju disciplinskog kažnjavanja najprije rukom a potom i kuhačom više puta udarila..." (Ksm 159/06). U opisima djela najčešće se spominje manjak kontakta s djecom, nezainteresiranost ili slični opisi uz koje ravnopravno može stajati pojam uskraćivanja ljubavi.

3. ZAKLJUČAK

Istraživanje prakse na Općinskom sudu u Rijeci pokazalo je porast otkrivanja počinitelja i žrtava kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djece ili maloljetne osobe od 2003. do 2006. godine. Kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe najčešće se nalazi u stjecaju s kaznenim djelom nasilničkog ponašanja u obitelji te je često počinjeno u sudioništvu roditelja žrtve. Počinitelji su uglavnom muškarci u dobi do 50 godina, srednje i niže stručne spreme, podjednako zaposleni i nezaposleni. Ranija osuđivanja nisu indikator za počinjenje ovog kaznenog djela jer su počinitelji velikom većinom ranije neosuđivane osobe.

Žrtve su i djevojčice i dječaci u jednakom omjeru, a dob im je uglavnom školska, najčešće od 8 do 13 godina. Budući se radi o djeci koja pohađaju školu, porazno je kako se unutar školskog sustava zlostavljanje ne uočava na ponašanju ili izgledu žrtve, posebice jer je vrijeme zlostavljanja dugotrajno u svim slučajevima. Analize slučajeva Općinskog suda u Rijeci ne bilježe smrt djeteta kao posljedicu zapuštanja i zlostavljanja, ali je prisutno namjerno nanošenje ozljeda rukama, predmetima, guranje, bacanje i tresenje djeteta koji dovode čak i do lomova kostiju.

Praksa nije pokazala da se pojavljuje jednokratani slučaj zlostavljanja ili zapuštanja, nego da je prisutan duži vremenski kontinuitet.

Presude Općinskog suda u Rijeci bilježe fizičko nasilje kao najčešći oblik zlostavljanja, kazneni postupak u prosjeku traje godinu i pol, a najviše se izriču uvjetne kazne zatvora. Od kategorija sigurnosnih mjera najučestalije se izriče sigurnosna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu, a od izrečenih mjera zaštitnog nadzora najviše ih se odnosi na obavezno liječenje od alkohola.

Istraživanje ukazuje na dugotrajnost radnje počinjenja zapuštanja i zlostavljanja djece. Roditelji koji nisu zlostavljači i/ili drugi članovi obitelji, vrlo rijetko prijavljuju zapuštanje i zlostavljanje, nego ga promatraju godinama. Analizirajući Kazneni zakon vidljivo je kako on svojim odredbama ne pomaže u ranom otkrivanju ovog kaznenog djela. U svojoj odredbi (čl. 300. stavak 2. KZ-a) kažnjava se neprijavljivanje težeg kaznenog djela. Zakonsko obilježje težeg kaznenog djela nije određeno pa će njegova konkretna primjena ovisiti o zauzetim stajalištima sudske prakse (Pavišić i sur., 2007). Odredba u 3. stavku članka 300. KZ-a govori da nema kaznenog djela neprijavljivanja ukoliko je za kazneno djelo saznala osoba koja je s počiniteljem u braku, izvanbračnoj zajednici ili u krvnom srodstvu. Budući da se najveći broj zapuštanja i zlostavljanja događa u obitelji, vidljiva je manjkavost Kaznenog zakona, te bi se trebalo neprijavljivanje u ovim slučajevima ipak ograničiti.

Osim obaveze neprijavljivanja, bilo bi poželjno kažnjavati i pomoć počinitelju nakon počinjenja kaznenog djela (čl. 301. KZ-a). Kazneni zakon pomoć počinitelju nakon počinjenja kaznenog djela ograničava samo na teža kaznena djela, no mislimo kako bi i u odredbi trebalo stajati da se to ne odnosi na kaznena djela počinjena protiv djece ili maloljetne osobe bez obzira na visinu predviđene kazne za ta djela. Često nezlostavljajući roditelj pomaže počinitelju da ne bude otkriven kroz brojna "objašnjenja" na koji su način nastale ozljede na djetetu, skrivanjem djeteta od očiju javnosti kako se ozljede ne bi uočile ili pak opravdavanjem postupaka počinitelja.

Prisila sankcijama nezlostavljajućeg roditelja kako bi prijavio kazneno djelo i kako ne bi pomagao počinitelju u prikrivanju kaznenog djela, moglo bi biti rješenje za bolju zaštitu djece. Mišljenja smo da bi se svako kazneno djelo u kojem je žrtva djeteta trebalo smatrati težim kaznenim djelom, bez obzira na visinu propisane kazne.

LITERATURA

1. Bačić, F., Pavlović, Š. (2004). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Organizator.
2. Horvatić, Ž., Šeparović, Z. (1999). *Kazneno pravo. Posebni dio*. Zagreb: Masmedia.
3. Kovač, M., Žarković Palijan, T., Kovačević, D., Mustapić, J. (2007). *Mentalno retardirani počinitelji kaznenog djela*. U: Žarković Palijan, T., Kovačević, D. (urednici). Iz forenzične psihijatrije III. Zagreb: Naklada Ceres, Ogranak Matice hrvatske Kutina, Nuropsihijatrijska bolnica Dr. Ivan Barbot, 257.-271.
4. Novoselec, P. (2007). *Posebni dio Kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet.
5. Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić P. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.

Summary

Dunja Marinović, Tija Žarković Palijan, Dražen Kovačević, Marina Kovač

Criminal Offences of Neglect and Abuse of Children and Minors in Practice of the Municipal Court in Rijeka

This paper focuses on the research of court reports of the Municipal court in Rijeka in time period from 2003 to 2006. The research covers all valid judgements issued in the given period concerning offences of neglecting and abusing children or under-aged persons. We have obtained the total number of perpetrators, certain characteristics of perpetrators, total number of victims and the victims' age and sex. The processed data included common characteristics of the set penalties while the offences made coincidentally and those committed together with an accomplice have been put aside. This paper points to the increase in the number of judgements concerning child abuse as well as perpetrators and victims which shows the graveness of this issue and calls for joint action which is needed to resolve it.

Key words: neglect, abuse, child, juvenile, offence, judgement.